

કવિ કેશવકૃત નેમિનાથ કાગ

સંપા. કનુભાઈ પ્ર. શેઠ

પ્રાસ્તાવિક

પ્રાચીન - મધ્યકાલીન ગુજરાતી સાહિત્યમાં વિકસેલા અનેક લઘુ કાવ્ય પ્રકારોમાં 'કાગ' કાવ્ય પ્રકાર સ્વરૂપની અને વિષયવસ્તુની અપેક્ષાએ નોંધપાત્ર છે. વર્તમાને લગભગ ૭૮ જેટલાં કાગ કાવ્યો ઉપલબ્ધ છે; જેમાંથી ૫૦ જેટલાં પ્રસિદ્ધ થયેલાં છે. અહીં એક અપ્રકાશિત - લાવણ્યરત્ન શિષ્ય કવિ કેશવકૃત - 'નેમિનાથ કાગ'ને સપરિચય પ્રસ્તુત કરવામાં આવે છે.

પ્રત્યક્ષન અને સંપાદન પદ્ધતિ

પ્રસ્તુત કૃતિનું વર્ણન લા. દ. ભારતીય સંસ્કૃતિ વિદ્યામંદિર, (અમદાવાદ)ના મુનિશ્રી પુણ્ય-વિજયજી હસ્તપ્રત ગ્રંથભંડારની એક માત્ર પ્રત (ક્રમાંક (૭૯૪) પરથી કરેલ છે. પ્રથમ પૃષ્ઠ પર તીર્થંકર ભગવાનનું રંગીન ચિત્ર દોરેલ છે. પ્રત્યેક પત્રનું માપ ૨૪.૭ x ૧૧.૦ સે.મિ. છે. બન્ને બાજુ ૩.૦ સે.મી.નો હાંસિયો છે; પત્ર ક્રમાંક પત્રની ડાબી બાજુ લખેલો છે; પાતળા કાગળની આ દેવનાગરી લિપિમાં લાલ તથા કાળી શાહી વડે લખાયેલ છે. શ્લોક ક્રમાંક લાલ શાહી વડે લખેલો છે. પ્રતની લેખનમિતિ દર્શાવી નથી; પણ તે લિપિ અનુસાર અનુમાને અઢારમા શતકની હોય તેમ લાગે છે.

આરંભ : (કાઈ સૂચન નથી.)

અંત : ઇતિશ્રી નેમિનાથ કાગ સંપૂર્ણમશ્રીસ્તુ સંપાદનમાં સર્વત્ર પ્રતિ અનુસારનો મૂલપાઠ કાયમ રાખ્યો છે.

કાવ્યના કર્તા : કવિ કેશવ

કાવ્ય-પ્રશસ્તિ પરથી એના કર્તા વાચક લાવણ્યરત્નના શિષ્ય કેશવ હોવાનું નિશ્ચિત છે. કૃતિની રચનાસંવત ૧૭૫૧ (ઈ. સ. ૧૬૯૫) કાગણુ સુદ તેરસના દિને પાટણમાં થઈ હોવાનું કહી શકાય.

સંવત સતર એકાવન વરખૈ

કાગણુ સુદ તેરશ હરખૈ રે, ને૦

પાટણ સહર સદા સુખદાઈ

એ કાગ રચ્યો વરદાઈ રે, ૧૦ ને૦

વાચક લાવણ્યરત્ન પસાયા,

કેશવ જિનના ગુણગાયા રે, ને૦

ભણસ્યૈ ગુણસ્યૈ જે સાંભલસ્યૈ,

તેહના મનવંછિત ફલસ્યૈ રે ૧૧ ને૦

આ કવિ વિશે આટલી માહિતી મળે છે. એમનું નામ કેશવ/કેશવદાસ અને અપરનામ કુશલ-સંગર હોવાનું જાણવા મળે છે. ખરતર ગચ્છના જિનભદ્ર શાખાના સાધુકર્તિની પરંપરામાં લાવણ્ય-

રત્નના શિષ્ય હોવાના ઉલ્લેખો એમની અન્ય કૃતિઓમાં મળે છે. આ કૃતિ સિવાય કેશવબાવની/ માતૃકાબાવની (ઈ. સ. ૧૬૮૦) અને 'વીરભાણુ ઉદયભાણુ રાસ' (ઈ. સ. ૧૬૮૯) જેવી કૃતિઓ રચી હોવાના ઉલ્લેખો મળે છે.^૧

નેમિનાથ કાગ : કાવ્ય તરીકે

'નેમિનાથ કાગ' એ ૧૧૫ કડીનું કાવ્ય છે. વર્ણવેલ વિષય જૈન પરંપરામાં પ્રસિદ્ધ બાવીસમા તીર્થંકર નેમિનાથના ચરિત્રના કેટલાક પ્રસંગને આલેખવાનો છે.

કાવ્યારંભે કવિએ નેમિનાથના ગુણસ્તવનો નિદેશ કરી, શીલનો મહિમા વર્ણવ્યો છે.

શીલ વડો સંસાર મૈ, શીલૈ વહઈ સિધ્ધિ,

મનવાંછિત શીલૈ મિલૈ, અષ્ટ-સિધ્ધિ નવ-નિધિ ૨

કવિ નેમિનાથના ઇન્દ્રે ઉજવેલ જન્મ-મહોત્સવના નિરૂપણમાં નેમિકુમારના દેહ-લાવણ્યનું વર્ણન માત્ર એક પંક્તિમાં સુંદર રીતે આલેખે છે : •

'સાંમલ-વરણુ સોહામણુ, કાયા ધનુષ દસ' ૧૫ સ૦

એ જ રીતે નેમિકુમાર અને મિથ્યાદષ્ટિ દેવના પ્રસંગને કવિ શીઘ્ર-ગતિએ વર્ણવે છે. ઇન્દ્ર વિનંતી કરી એ દેવને નેમિકુમાર પાસેથી છોડાવે છે, તે ઉક્તિ ઉલ્લેખનીય છે; કેમકે તે નેમિકુમારના વ્યક્તિત્વને છતી કરે છે.

'અતુલી-બલ જિનવર કહ્યા, તાહરી કુણુ કરૈ હોડ,

એ મુરખ મહા દેવતા, કહે ખામૈ કર જોડિ' ૧૮ સ૦

અત્રે 'અતુલી બલ' નેમિકુમાર અને 'મુરખ મહા દેવતા'ના પરસ્પર વિરોધી નિરૂપણ દ્વારા કવિએ નેમિકુમારના વ્યક્તિત્વને વિશિષ્ટ ઓપ આપ્યો છે.

ખીજી ઢાળમાં કવિ નેમિકુમારના શૌરીપુરથી દ્વારિકા આગમનના પ્રસંગને વર્ણવે છે. રાજા ઉગ્રસેન અને માસોપવાસી તાપસના પ્રસંગને કવિ શીઘ્ર ગતિએ કથાત્મક રીતે વર્ણવી ગય છે. તાપસને પારણા કરાવવા અંગેનાં પોતાના વચનનું પાલન ન કરી શકનાર ઉગ્રસેન પર ક્રોધે ભરાયેલો તાપસ 'આનો મારક થાઉ' એવું નિયાણું કરીને મૃત્યુ પામ્યો, તે પ્રસંગને કવિ આડ કડીમાં સંક્ષિપ્તતાથી નિરૂપે છે, જે કવિની લાઘવ સાધવાની શક્તિનું દ્યોતક છે, એમાં કોઈપણ યથેલા તાપસની ટૂંકમાં છતાં બળકટ ઉક્તિ લક્ષપાત્ર છે.

'તાપસ ચિંતઈ એમ, એ રાજા મહાભૂડોં,

બોલ ન પાલૈ એ, લક્ષણુ વિહૂણો હુડો.' ૩૦

જો તપનો પરભાવ, હું હજ્યો મારક એહનો,

એમ નિઆણો કીધ, મરી પુત્ર ઉપનો તેહનો. ૩૧

આ પછી કવિ કંસના જન્મ-પ્રસંગને ટૂંકમાં વર્ણવી, એના જરાસંધની પુત્રી જીવયશા સાથે થયેલા લગ્ન-પ્રસંગનું નિરૂપણ કરે છે. કંસ-પત્ની જીવયશા અને સાધુ અતિમુક્તના નાટ્યાત્મક પ્રસંગને ઉત્કટ શબ્દ દ્વારા કવિએ વાચા આપી છે. મદિરાપાનથી મત્ત થયેલી જીવયશા સાધુ અતિમુક્ત પાસે અનુચિત માગણી કરતા કહે છે :

સ્યું ઘરઘર મંગે કાંઈ, સ્યું કરૈ પરની આસ,
 ભોગવ સુખ-વિલાસ, પુરો મનની આસ. ૪૪
 તું ભરમ્યો ફિરૈ કાંઈ, હું કહું છું ગુઝ સાચે,
 છોડ પરો વિરાગ, તન ધન યૌવન રાચે. ૪૫

કામાંધ જીવયશા અતિમુક્ત પર હુમયો કરે છે, તે શબ્દ-ચિત્ર પણ જુઓ :

ઓઘો લીધો ખોસ, સંઘટો કરવા લાગી,
 લવ લવ કરતી તેહ, રહે નહી દોભાગી. ૪૭
 ખાઈજઈ તે મીઠ, પરભવ કોણે દીઠો,
 દેવરને ઉપદેશ, લાગો વચન-એ મીઠો. ૪૮

આ સંજોગમાં જીવયશાની અનુચિત ઉક્તિ તથા વ્યવહાર જોઈને અતિમુક્ત મુનિએ એનો મદ ઉતારવા પોતાના જ્ઞાનનો ઉપયોગ કરી ભવિષ્યવાણી ઉચ્ચારતા કહ્યું :

ગરવ-જિંતારણુ કાજ, મુનિવર એહવો લાખે,
 સાતમૈ ગરભ વિશ્વાસ, દેવકીને કહું સાખે. ૪૯

આવી ભવિષ્ય - ઉક્તિ સાંભળીને જીવયશાનો ગર્વ ગળી ગયો.

સાતમા ગર્ભમાં ઉત્પન્ન થયેલ વાસુદેવ કૃષ્ણ કંસને મારી, ઉગ્રસેનને રાજગાદી આપી, યાદવો સાથે સોરઠ દેશમાં આવી ભાનુ અને ભીરુક (ભામર)ના જન્મસ્થાને દ્વારિકા નગરી વસાવીને રહ્યા. આ વિગત માત્ર બે પંક્તિમાં કવિ વર્ણવે છે.

ખીજ અને ત્રીજ ઢાળ વચ્ચેના માત્ર આઠ દૂહામાં કવિએ કૃષ્ણ વાસુદેવ સાથે રહેતા નેમિકુમારનું એક દિવસ અકસ્માત કૃષ્ણના શસ્ત્રાગારમાં જઈ ચડવું, ત્યાં ધનુષ્યનો ટંકાર કરવો તથા ‘પાંચજન્ય’ શંખ વગાડવો, કૃષ્ણ અને નેમિકુમાર વચ્ચે થયેલી ભૂબળલકસોટી, એમાં કૃષ્ણનું હારવું, અને એમનાં મનમાં પોતાની પદવી જવા અંગે પેટેલો ભય, તે સમયે થયેલી ‘દેવ-વાણી’ ઇત્યાદિ પ્રસંગો અતિ-સંક્ષિપ્તમાં વર્ણવ્યા છે જે કવિની કથનકલાના સામર્થ્યની દ્યોતક છે.

ત્રીજ ઢાળમાં કવિએ કરેલા વસંત-વર્ણનના કેટલાક શબ્દચિત્રો નોંધનીય છે.

ટહુકા કરતી કોયલ અને ગુંબરવ કરતા ભમરાઓની ભોગીઓના મન પર થતી અસર અને સર્વત્ર ખીલેલ વનરાજીનું કવિએ સુરેખ ચિત્ર ઉપસાવ્યું છે.

“ઉચ્ચૈ સરલૈ સાદ, કોઈલ ટહુકા કરઈ વા૦,
 ભમર કરઈ ગુંબરવ, ભોગીના મન હરૈ વા૦,
 કુટ્ટી સખ વનરાય, વસંત આવ્યાં સહી વા
 સવ સણુગાર ખનાય, મિલાં પિઉને વહી.’ ૬૫

વસંતાગમને વન ક્રીડાર્થે વિવિધ સાજ સજીને નીકળેલ ગોપીઓનું આ ચિત્ર પણ એની સ્વાભાવિકતાને કારણે નોંધપાત્ર છે.

સજિ કર સોલ-શૃંગાર, વિરાજે પદરાણી વા૦
 પગ નેઉર-અણુકાર, પહિરી ઓઠી અણી વા૦ ૭૧

નેમિકુમાર પરણવા પ્રત્યે ઉદાસીન છે તે અંગે ચિંતિત શિવાદેવી અને ગોપીઆ વચ્ચેના સંવાદ નાટ્યાત્મક અને ચોટદાર છે.

શિવાદેવી બોલાય, ગૌપ્યાનૈ ઈમ કહે,
નેમ ન પરણૈ કેમ, ઉદાસી કેમ રહે, વા૦ ૭૧
પૂછનૈ તત્કાલ, ખબર કરજ્યો તમ્હે, વા૦
મન્નાવો વિવાહ, તો ગુણ જાણું અમ્હે, વા૦ ૭૨

શિવાદેવીએ આપેલ આ પડકારને ઝીલી લેતી ગોપીઆની મર્માળી ઉક્તિ—

‘વારૂ વારૂ કહીનૈ, સહુ ઊઠી તદા, વા૦
નેમિ કુમારની વાત, રાખી મન મૈ યદા’ ૭૨

વસંતના આગમનથી વનમાં વિહાર કરતા જલ-તીરે આવેલા યાદવના સ્વરૂપ દર્શન તથા દેવર નેમિકુમારના શીશ પર કેસર-ચંદન વગેરે ઢોળી ‘ગોઠ’ની માગણી કરતી ગોપીનું કવિએ તાદશ ચિત્રાત્મક આલેખન ઉપસાવ્યું છે.

ચંદનની રચી ખોલ, અરગજે મહમદ્યા, વા૦
સીસ સારંગી પાગ, ખાંગી સિર સોહતી, વા૦
તિલક વિરાજૈ જાલ, ચાલ મન મોહતી, વા૦ ૭૩
કેસર ચંદન અગર, તગર ચોવા તણા, વા૦
ઢાલૈ દેવર-સીસ, ન રાખૈ કામણાં, વા૦
ખોલૈ એહવી વાણિ ગોઠ દેસ્યો સહી, વા૦
અમ વસ પડીઆ સ્વામિ, જાવા દેસ્યા નહીં વા૦ ૭૪
સુંદર રૂપ સરૂપ, સોહે યાદવ તણા, વા૦
ઈક ઈક ચઢતૈ રૂપ, નહી કોઈ મણા, વા૦,
લાલ ગુલાબ અખીર, ઉછાલૈ જહુ પરૈ, વા૦,
માહો માંહિ રમૈ, રસ રાખી ઈણુ પરૈ વા૦’ ૭૫

ફાગ રમતા યાદવો અને તે સમયે વાગતાં વાજાંત્રાનું વર્ણન-એમાં આવતી રવાનુકારી શબ્દ રચના કારણે વિશેષ આસ્વાદીય બન્યું છે :

ખાજૈ તાલ કંસાલ, ધપમપપ ડફ કરૈ, વા૦
દોંદોં કરૈઅ મૃદંગ ચંગ મધુકર સુરૈ, વા૦
ઢોલક વાજૈ વીણુ, વાજૈ વલિ વાંસલી, વા૦
ઈણુ પર ફાગ રમંત, ચિંતા ગઈ વાંસલી ૭૬

અહીં દીધેલ ગોપીઆ અને નેમિકુમાર વચ્ચેના સંવાદ પણ સામિક છે.

‘જિહાં ખેલૈ ગોવિંદ, ગોપી આવી તે તિહાં, વા૦
 ‘લ્યાવો લ્યાવો ગોઠ, હિવૈ જસ્યો કિહાં,’ વા૦
 પાસૈ ભિલો નેમ, દીઠો ગોપી તિસૈ, વા૦
 સગલી આવી ચાલ, દેવરનૈ ઈમ હસૈ વા૦ ૭૭
 ‘સાંભલ દેવર ઘેબર, સરિખો તું અછઈ, વા૦
 ગામમાં તાહરો જોર, કહી ન સકાંય છે, વા૦
 હિવ આઘ્યા અમ હાથ, જોર સ્યો તુમ તણું, વા૦ ૭૮

આ પ્રસંગે રુકમણીની વ્યંગાત્મક ઉક્તિ પણ ધ્યાન ખેંચે તેવી છે.
 ‘ખોલો રુકમણી નારિ, સંતાવો મન ઘણું, વા૦ ૭૮
 એ દેવર પૂજનીક શીલ, જિણુ આદર્યો, વા૦,
 એ મોટા ગુણવંત, જિણૈ મન વસ કર્યા, વા૦

જંબુવંતીની ઉક્તિ પણ એમાં રહેલો કટાક્ષને કારણે લક્ષપાત્ર છે.
 જંબવતી કહૈ એમ નાર, નિરવાહણી, વા૦
 ખરો કઠન વ્યવહાર, નાર સંવાહણી. વા૦ ૭૯
 એ કાયર છે નેમ કેમ, પુરો પડે, વા૦
 જોડા વેડો તેણુ, કહોને કિમ જુડે, વા૦

વળી ગોપીઓ પણ નેમિનાથને કહે છે—

‘ગોપી મિલ ખે-ચ્યાર, નેમી સૂરને કહઈ, વા૦
 તુમ પરણો ઈક નાર, કૃષ્ણ તે નિરવહૈ. વા૦’ ૮૦

આ મર્મારી ઉક્તિઓને હસી કાઢતા નેમિકુમારનું થોડા શબ્દો વડે સુંદર શબ્દ-ચિત્ર કવિએ ઉપસાવ્યું છે.

‘ઈણુ વાતે મુખ હાસ, નેમને આવીઉ, વા૦
 ગોપી તાલી દેઈ, વીવાહ મનાવ્યો વા૦’ ૮૧

ત્રીજી અને ચોથી ઢાળની મધ્યમાં આવેલા માત્ર સાત દૂહામાં કવિ બહુ જ ટુંકાણુમાં ઉચ્ચતેન રાજની પુત્રી રાજમતી સાથે નેમિનાથનો નક્કી થયેલો વિવાહ, વિવાહ અર્થે તેમનું જન લઈ નિકળવું, માર્ગમાં પશુનો આર્તનાદ સાંભળી તેમનું વૈરાગ્ય પામવું, અને પરણ્યા વગર પાછા ફરવું, ઇત્યાદિ નાટ્યાત્મક પ્રસંગો કવિએ લઘુતાપૂર્વક નિરૂપ્યા છે, જે કવિની રસજાતી કથનકલાનું સૂચક છે.

ચોથી ઢાળમાં કવિ રાજમતીના વિરહ અને વ્યાકુળતાનું વિશદ આલેખન કરે છે. રાજમતી નેમિનાથને એક પ્રશ્ન કરતી કહે છે; ‘તેં શા માટે મારો નેહ તોડી નાંખ્યો?’

‘સ્યો અવગુણુ તે દેખનઈરે, મુઝ સો ત્રોડયો નેહ,
પ્રત પાલતાં દોહિલી રે, છેલે દાખ્યો છેહ’ ૯૧ પ્રિં

પોતાને પ્રિય એવા નેમિનાથ વિનાની પોતાની શી દશા થશે એનું વર્ણન રાજમતી ઉપમા વડે સચોટ રીતે વ્યક્ત કરે છે.

‘વિણુ આધારઈ વેલડી રે, જલ-વિણુ મછલી જેમ પ્રિં
તુત્ર વિણુ હું તિમ તિમ રહું રે, કહો હિવ કીજે કેમ? પ્રિં ૯૨

વળી અકાટ્ય દલીલ રજુ કરતા કહે છે પશુઓનો પોકાર સાંભળી એના પર આપને દયા આવી અને મને નિરાધાર તથા આંખમાં આંસુ સારતી દુઃખી થતી એવી મને છોડી ચાલ્યા ગયા, એમાં આપે કેવી રીતે જીવદયા બતાવી કહેવાય? કેમકે તમે મારા જીવને તો દુઃખ આપ્યું જ છે.

‘પસૂઅ-પુકાર સુણી કંરી રે, મુઝ છોડી નિરધાર રે, પ્રિં
જીવ-દયા કહો કિહાં રહી, મુઝ આંખે આંસૂ-ધાર ૯૩ પ્રિં

વળી રાજમતી નેમિનાથના આચારને કાયરનો આચાર ગણાવી ઉપાલંબ આપે છે તે નોંધપાત્ર છે.

‘પ્રીત પનોતી પાલતાં રે, ખરો કઠન વ્યવહાર,
લીધાં મૂંડી જે કરૈ રે, એ કાયર આચાર.’ ૯૪ પ્રિં

સખીઓ રાજમતીને સમજવતા જણાવે છે ‘તું નેમિકુમારને ત્યજ દે, તને એવા અન્ય સાથે પરણાવવામાં આવશે’ ત્યારે સખીઓને તે કહે છે ‘મારી અને નેમિકુમાર વચ્ચેની પ્રીત તો આઠ લવની છે. એકદમ કેમ છોડી દઉં?’ આ ઉક્તિ નેમિકુમાર સાથેના ઉત્કટ અનુરાગને અલિપ્યક્ત કરે છે.

‘આઠ લવાંની પ્રીતડીરે, નવમે દાખ્યો છેહ,
મે જાણ્યો ઇમ નહી કરૈ રે, નિર્મોહી નિસનેહ’ ૯૬ પ્રિં

આ બાજુ સગાં-સ્નેહીઓ નેમિકુમારને પણ આમ ‘છોકરવાદ’ ન કરવા અને પરણવા માટે રથ પાછો વાળવા વિનવે છે પણ નેમિકુમાર તો સંયમ ગ્રહણ કરવા અર્થે દૃઢ છે અને ધર્મ-ધ્યાન કરતા અંતે એમને કેવલજ્ઞાન પ્રાપ્ત થાય છે.

પાંચમી હાલમાં કવિ ગિરનાર પર્વત પર સાધુ બનેલ નેમિનાથ અને સાધ્વી બનેલ રાજમતીનો મેળાપ થાય છે તે પ્રસંગ વર્ણવે છે.

એક સમયે ‘વર્ષા’ દરમ્યાન રાજમતી પોતાના ભીંજાયેલા વસ્ત્રો એક યુક્તમાં જઈને સૂકવે છે તે વખતે નેમિનાથનો ભાઈ રહનેશી એને આ દશામાં જોઈને ચલાયમાન થાય છે. રાજમતી એને ઉપદેશ આપી સાચા પથ પર લાવી એનો ઉદ્ધાર કરે છે તે પ્રસંગને કવિ સંક્ષિપ્તમાં વર્ણવે છે.

ભીંજાયેલા વસ્ત્રો સૂકવતી સાધ્વી રાજમતીનું સુરેખ ચિત્ર કવિએ સુંદર રવાનુસારી શબ્દ પસંદગી વડે આલેખ્યું છે.

‘ઝિરમિર ઝિરમર વરસૈ મેહ, જિહાં બીજૈ કૌમલ દેહ રે, ૧૦૭ ન૦
ચીર સુકાવૈ શુકા મૈ આવી, રહનેમનૈ મન લાવી રે ને૦

રાજમતી પતિ પહેલાં મુક્તિ પામે છે અને નેમિનાથ પણ સાતસો વર્ષનો સંયમ પાળી અંતે મુક્તિ પામે છે. અને બન્ને ‘મુક્તિધામ’માં મળે છે એમ કહી કવિ કાવ્યનું સમાપન કરે છે.

કાવ્યની પ્રશસ્તિમાં કાવ્યની રચના સંવત ૧૭૫૧ના કાગણી શુદ્ધ તેરસના રોજ પાટણમાં થઈ હોવાનો ઉલ્લેખ મળે છે.

અંતમાં કવિ પોતાના શુરુ અને પોતાના નામનો ઉલ્લેખ કરી કાવ્ય સંપૂર્ણ કરે છે.

‘વાચક લાવન્યરત્ન પસાયા, કેશવ જિનના શુણ ગાયારે, ને૦

ભણસ્યૈ શુણસ્યૈ જે સાંભલસ્યૈ, તેહના મનવંછિત ફલસ્યૌ રે ૧૧૫.

આમ આ કાગ સાંભળનારના ‘મનવંછિત’ ફળશે એવી ભાવના પ્રગટ કરી કવિ કાવ્યનું સમાપન કરે છે.

૧. મો. દે. દેસાઈ, જૈન ગ્રંથોના કવિઓ-૨, મુંબઈ ૧૯૩૧, પૃ. ૩૫૪ અને ૩૬૬-૩૬૯; ૩. ૧૯૪૪-૫. ૧૩-૨૮; તથા ભારતી વૈદ્ય, મધ્યકાલીન રાસ સાહિત્ય, મુંબઈ ૧૯૬૬ પૃ. ૧૨૮.

કવિ કેશવકૃત નેમિનાથ કાગ

દૂહા

- નેમનાથના ગુણ સ્તવું, આણી ભાવ અપાર,
બ્રહ્મચાર ચૂડામણી, વંછિત ફલ દાતાર. ૧
- સીલ વડો સંસાર મૈ, સીલૈ લહઈ તિદ્ધિ,
મનવંછિત સીલૈ મિલૈ, અષ્ટ સિદ્ધિ નવ-નિદ્ધિ. ૨
- છતી ઋદ્ધિ જિણ પરિકરિ, છોડી રાગુલ નારિ
મહાપુરુષ તે જાણીયઈ, નામ થકી નિસ્તાર. ૩
- સૂરજિ ઊગ્યાં મહુરથી, સીલવંતના નામ,
સહુ ઊડી સમરણ કરૈ, તિણથી સીજઈ કામ. ૪

ઢાલ પહેલી

ઝબુકડાની

- સોરીપુર સોહામણો, સમુદ્રવિજૈ કરે રાજ, સનેહી સાંભલો.
સિવાદેવી રાણી તહેનઈ, પતિ-લગતી ઘણીલાજ, ૫ સને.
- કાતિક વદિ બારસ દિનૈ, ચવણ થયો શ્રીનેમ, સ.
અપરાજિતની સ્થિત કહી, બત્રીસ સાગરાપેમ ૬ સને.
- ચઝિહ સુપન રાણી લહ્યા, મનમૈ હરખ ન માય, સ.
જાય રાજનૈ ઇમ કહૈ, એહનો સ્યું ફલ થાઈ. ૭ સને.
- સમુદ્રવિજૈ કહે સુણ પ્રિયા, પુત્ર હસ્યૈ સિરદાર, સ.
શ્રાવણ સુદિ પાંચમી, જનમ્યો નેમિકુમાર ૮ સને.
- ચોસઠિ ઇંદ્ર મિલી કરી, છપનકુમારી આય, સ.
જનમ-મહોત્સવ સુર કરઈ, મેર-શિખર નહવરાય. ૯ સ.
- એ વિધ સહુ જિનવર તણી, 'જીતકલપ' કહેવાય, સ.
ઇક કોડિ દેવ સેવૈ સદા, પૂજૈ પ્રભુના પાય. ૧૦ સ.
- સાંભલ-વરણ સોહામણા, કાયા ધનુષ દશ જાણુ,
મુખ-છબિ ઓપમ શશિ જિસી, સકલ-કલા-ગુણ-ખાણુ ૧૧ સ.
- એક દિવસ ખાલક સમૈ, પાલણૈ પોઢયા નેમ, સ.
ઇંદ્ર પ્રસંસા ઇમ કરૈ, સહુ સાંભલ સુર જેમ. ૧૨ સ.
- ખાલક-વૈ છે નેમજી, તોપણ છે બલવંત, સ.
મિથ્યા-દૃષ્ટિ દેવતા, વાત ન માની તંત ૧૩ સ.

અસહમાન સૂર આવીઆ, છેતરવાનૈ કાજ, સ.
 નેમ પોઢયા જિણુ પાલનૈ, તે અપહર્યો તજિ લાજ ૧૪ સ.
 સવા લાખ જોજન લગૈ, લે ઊડ્યો આકાસ, સ.
 નેમકુમર અવધે જાણ્યો, મનમાં રહ્યા વિમાસિ ૧૫ સ.
 નેમ-વિચારૈ મનનમૈ, વાંકૈ વાંકો હોઈ, સ.
 અંગૂઠા સું ચાંપીયો, ધરતી મૈ ગયો સાંઈ ૧૬ સ.
 સો જોજન ઊંડો સહી, દુખ પામ્યો અસમાન,
 છોડાવ્યું ઇંદ્ર આવી, સ્વામી એ અગન્યાન ૧૭ સ.
 અતુલી-બલ જિનવર કહ્યા, તાહરી કુણુ કરૈ હોડ,
 એ મુરખ-મહા દેવતા, કહે ખામે કર જોડિ ૧૮ સ.
 પહિલી ઢાલ વહેલી થઈ, ઝખૂકડાની એહ, સ.
 કેશવ નેમના શુણુ કહું, સાંભલિજ્યો ધરી નેહ ૧૯ સ.

દૂહા

જોવન-વઈ આવ્યો જિસૈ, રૂપ તણો ભંડાર,
 યાદવ-કુલ સિર-સેહરો, શ્રી શ્રીનેમકુમાર. ૨૦
 સોરીપુરથી દારિકા, યાદવ આવ્યો કેમ,
 મૂલ થકી અધિકાર સહુ, પલણું લાખ્યો જેમ ૨૧
 મથુરા નગરીનો ધણી, ઉગ્રસેન રાજન,
 ભાર્યા તેહની ધારિણી, જીવન-પ્રાણુ સમાન ૨૨
 એક દિન રેવાડી ચઢ્યો, રાજા શ્રીઉગ્રસેન,
 દીડો એક તાપસ તિસૌ, તપ કરતો સુધ તેણુ, ૨૩

ઢાલ ખીજી

રામચંદ કૈ વાગ, એ દેશી

રાજા બોલૈ એમ, સુણુ હો તાપસ વાણી,
 તું તપીડિ અસમાન, વાણી અમીય સમાણી ૨૪
 માસ પૂરવ હવૈ જામ, પારણો અમ ધર કરિજ્યો,
 તાપસ કહે તહત્ત, રાજન તુમહે મ વીસરજ્યો ૨૫
 રાજ-કાજના કામ, રાજા મન આવી,
 તપસી ખીજો માસ, પચજ્યો ક્રોધ ચઢાવી. ૨૬
 એક સમૈ રાજાન, તપસ્વી આવ્યો ચીત,
 ઉઠ્યો તરત સકાલ, મતમૈ આણી ભીત, ૨૭

તાપસ્વીનૈ પગ લાગ, ખમજ્યો એ અપરાધ,	
અમ ઘર કરજ્યો સ્વામિ, પારણો સુખ્ય સમાધ	૨૮
વલિ વિક્રમ (?) રાજાન, તાપસ ખખર ન લીધી,	
ત્રીજો પચજ્યો માસ, દેહનઈ વેદન કીધી.	૨૯
તાપસ ચિંતઈ એમ, એ રાજા મહા ભૂંડો,	
ખોલ ન પાલે એહ, લક્ષણ વિહૂંણો લુંડો	૩૦
જો તપનો પરભાવ, હું હજ્યો મારક એહનો,	
એમ નિઆણો કીધ, મરી પુત્ર જાપનો તેહનો	૩૧
હુંદે મંસની હુંસ, તે પણિ પૂરણ કીધી,	
ચિંતઈ એમ ઈણે પુત્ર, કુખધ જિ દીધી	૩૨
કાંસની પેકી કીધ, હાથ નામાંકિત મુદ્રા,	
યમુનામૈ દીધી વાહિ, પ્રણામ કરી અતિ ક્ષુદ્રા	૩૩
વહતી પેટી તેહ, સૌરીપુર મૈ આઈ,	
સુભદ્ર વણિક ગ્રહી તામ, સુત દીઠો સુખ-દાઈ	૩૪
નામ કંસ તિણુ દીધ, પરં વેઢનો મૂલ,	
જે તે ભાખઈ એમ, છઈ સૂલીનો ફૂલ	૩૫
ડોસીને ધરિ સીહ, કહુનઈ કિમ કરી છાજઈ,	
તિમ ક....મ હાણિ,....જિહાં તિહાં લાજઈ	૩૬
વસુદેવનૈ કીધો ભેટ, કંસ રહૈ તસ પાસૈ,	
હિવ સુણજ્યો અધિકાર, આગૈ કહું ઉલાસૈંક	૩૭
જરાસિંધુ ભૂપાલ, રાજગૃહીનો રાજ,	
પ્રતિવાસુદેવ કહાય, કટકહ સમદલ તાજ	૩૮
પુત્રી છે જસુ એક, જીવજસા ઈણુ નામ	
કુલ-ક્ષયકારક તેહ, વર પ્રાપત થઈ તામૈ	૩૯
યાદવ ઉતકટ જાણુ, કંસને તે પરણાવી.	
મથુરાનો દીધ રાજ, ન મટૈ કઈઈ ભાવી.	૪૦
પુરવ-વૈર સંભારિ, કાષ્ટ-પંજર પિતા ઘાલ્યો,	
લઘુ-બ્રાતા એમતા, દીખ લેઈ નઈ ચાલ્યો	૪૧
વસુદેવ કંસનૈ પ્રીત, દેવકી જીવજસાનૈ,	
ખેલે ખેલે રંગ, સહ કો સ્વાર્થ-વસાનૈ	૪૨

એક દિવસ અણુગાર, એમતો તિહાં આયો,
 જીવજસા કહૈ એમ, દેવર તું મન લાયો ૪૩

ચ્યું ઘરઘર માંગે કાંઈ, ચ્યું કરૈ પરની આસ,
 લોગવ સુખખ-વિલાસ, પુરો મનની આસ. ૪૪

તું ભરખ્યો ફિરૈ કાંઈ, હું કહું છું તુઝ સાચે,
 છોડ પરો વિરાગ, તન ધન યોવન રાચે. ૪૫

ઇહાં કિણુ જેહનૈ દુઃખ, તે પણિ આગલિ દુઃખીઆ,
 ઇહાં જેહનૈ હોઈ સુખખ, તે વલિ આગલિ સુખીઆ. ૪૬

ઓઘો લીધો ખોસ, સંઘટો કરવા લાગી,
 લવ લવ કરતી તેહ, રહે નહી દોભાગી. ૪૭

ખાઈજઈ તે મીઠ, પરભવ કોણૈ દીકો,
 દેવરનૈ ઉપદેશ, લાગો વચન-અંગીકો. ૪૮

ગરવ-ઉંતારણુ કાજ, મુનિવર એહવો ભાખે,
 સાતમૈ ગરભ વિણાસ, દેવકીનૈ કહું સાખે. ૪૯

તખ ખીન્હી મન માંહિ, ગરખ સહૂ તૂમ ગલીઉ,
 એમતો અણુગાર, કહિનૈ પાછો વલીઓ. ૫૦

સાતમૈ ગરભ વિણાસ, કંસનૈ માર ઉથાપી,
 કૃષ્ણ તણી થઈ જિત, ઉગ્રસેન રાખ્ય આપી. ૫૧

સહુ યાદવ મિલી વેગ, સોરઠ દેસે આયા,
 તિહાં કિણુ કીધ વિશ્રામ, ભાનુ ભીરુક જિહાં જાયા. ૫૨

ઇહાં છઈ ખહુ વિસ્તાર, વિસ્તારી નઈ કહિજ્યો,
 ખીજી ઢાલ રસાલ, કેશવ રૂડી કહિજ્યો. ૫૩

દૃષ્ટા

દ્વારિક નગરી અતિ લલી, કોણુ કરઈ તસુ હોડિ,
 સુખે સમાધઈ તિહાં વસે, યાદવની કુલ કોડિ. ૫૪

રાજ કરઈ શ્રીકૃષ્ણજી, વાસુદેવ કહિવાય,
 નેમકુમાર મહિમા નિલો, કીરત સખલ કહાય. ૫૫

આયુધ-સાલા એકદા, આવ્યાં તિહાં શ્રીનેમ,
 ધનુષ ચઢાયો રંગ સુ, મન ઘર અધિકો પ્રેમ. ૫૬

પૂર્યે સંખ સુહામણો, ધન-ગરબ-રવ જેમ,
માધવ મન મૈ ચિંતવૈ, જોરાવર છે નેમ. ૫૭

કૃષ્ણ નરેસર ચિંતવૈ, એ મો સું બલવંત.
ભુજ-બલ વાદ કરું હવર્ષ, જિમ પૂજે મન-ખંત. ૫૮

ખાંહ અહી જબ નેમજી, ન વલૈ તે તિલ માત્ર,
ખપ ખીજી જૈસી રહ્યો, હિવ સી કરવી વાત. ૫૯

મહારી પદવી એ સહી, લેસ્યે નેમકુમાર,
દેવ તણી વાણી થઈ, મ કરિસુ દુઃખ લગાર. ૬૦

એહને ખપ નહી રાજ્યની, એ મોટો બ્રહ્મચાર,
તખ મન માહે હરખીઉ, નારાયણ તિણવાર. ૬૧

દાલ ત્રીજી

મારુજીની

હિવ આયો માસ વસંત, ફૂલી વનરાયજી, જયાહું જી,
મહકૈ પરમલ-પૂર, સુગંધ સુહાયજી વાં,
તરવર વૃક્ષ અનેક, ફલ્યા ફલ્યા સહી વાં,
માંજરીયાં સહકાર, લુંબ લુંબી રહી વાં ૬૨

દાડિમ દ્રાખ ખીજોરા, દીસૈ અતિ ઘણા, વાં,
રાયજી ફલીઅ અપાર, કુંદની નહી મણા, વાં,
બઈ જૂઈ દમણો, મરુડ મહમહૈ વાં,
પરમલ પાડલ ફૂલ, માલતી ડહડહૈ વાં ૬૩

આંગલી અંબ બકાયજી, કરણા બહુ પરૈ વાં
અગર અખોડ અનાર, વિરાજૈ ઇણુ પરૈ વાં
નાગ પુનાગ અશોગ, ખજૂરી કરમદા વાં
નારંગી નવરંગના, રંગી ફલ સદા વાં ૬૪

ઉચૈ સરલૈ સાદ, કોઈલ ટહુકા કરઈ, વાં
લમર કરઈ શુંબરવ, લોગીના મન હરૈ, વાં
ફુલી સખ વનરાય, વસંત આવ્યાં સહી, વાં
સવ સણગાર બનાય, મિલાં પિંજીનૈ વહી. વાં ૬૫

જેહવો જેહનો રૂપ, તેહ પ્રગટૌ કરૈ, વા૦
 સોહૈ સખ વનરાય, વસંત મુઝરો કરૈ, વા૦
 એહવો માસ વસંત, દેખી મન ગહગહયો, વા૦
 વનપાલક તતકાલ, જાય હરિનૈ કહ્યો, વા૦ ૬૬
 ખેલો સ્વામી કાગ, રાગ ધરિનૈ સહી, વા૦
 અવસર વારોવાર, અહે આવૈ નહી, વા૦
 ખખર કરાવી કૃષ્ણ, દારિકા મૈ સહી, વા૦
 હિવૈ ખેલૌ કાગ, વસંત સહુ આજ્યો વહી વા૦ ૭૧
 ખ્યાલી દેખણુ ખ્યાલ, સહુ તતપર થયા, વા૦
 મિલીઆ દસે દસાર, હીઆમૈ ગહગહયા, વા૦
 સોલ સહસ કર જોડી, ગોપી વીનવૈ, વા૦
 આવ્યો અવસર એહ, કાગ ખેલો હિવે. વા૦ ૬૮
 મન મૈ હરખ અપાર, મુરાર ચાલ્યા તખૈ, વા૦
 નેમનૈ સાથે લીધ, હઠ કરનૈ જખૈ, વા૦
 ખલભદ્રને મહસૈન, તેહ સાથે થયા, વા૦
 છેલ છખીલા પુરુષ, સહુ જોવા ગયા, વા૦ ૬૯
 ભોગી ભમર સુખણુ, રસીલા મિલ સહુ, વા૦
 જાદવની કુલ કોડિ, મીલી છે જિહાં ખહુ, વા૦
 રાધા રકમણુ નારિ, સત્યભામા વડી, વા૦
 સુંદર સોલ હજાર, આવી મિલી તિણુ ઘડી, વા૦ ૭૦
 સજિ કર સોલ-શ્રંગાર, વિરાજૈ પદરાણી, વા૦
 પગ નેઉર-ઝણુકાર, પહિરી ઓઢી ખણી, વા૦
 શિવાદેવી ખોલાય, ગોખ્યાનૈ ઈમ કહૈ, વા૦
 નેમ ન પરણૈ કેમ, ઉદાસી કિમ રહૈ. વા૦ ૭૧
 પૂછનૈ તતકાલ, ખખર કરજ્યો તુમહે, વા૦
 મન્નાવો વિવાહ, તો ગુણુ જાણુ અમહે, વા૦
 વારુ વારુ કહિનૈ, સહુ ઊડી તદા, વા૦
 નેમકુમરની વાત, રાખી મનમૈ યદા. વા૦ ૭૨
 સહુ આવ્યા જલ-તીર, નીરસ્થું સુચ થયા, વા૦
 ચંદનની રચી ખોલ, અરગજે મહમહયા, વા૦,
 સીસ સારંગી પાગ, ખાંગી સિર સોહતી, વા૦
 તિલક વિરાજૈ ભાલ, ચાલ મન મોહતી વા૦ ૭૩

કેસર ચંદન અગર, તગર ચોવા તણા, વા૦
 ઢોલૈ દેવર-સીસ, ન રાખે કામણાં, વા૦
 બોલૈ એહવી વાણિ, ગોઠ દેસ્યો સહી, વા૦
 અમ વસ પડીઆ સ્વામિ, જાવા દેસ્યાં નહીં. વા૦ ૭૪

સુંદર રૂપ સરૂપ, સોહે યાદવ તણા, વા૦
 ઇક ઇક ચઢતૈ રૂપ, નહી કોઈ મણા, વા૦
 લાલ ગુલાબ અગીર, ઉછાલૈ બહુ પરૈ, વા૦
 માહોમાંહિ રમૈ, રસ રાખી ઈણુ પરૈ. વા૦ ૭૫

બાજે તાલ કંસાલ, ધપમપપ ડફ કરૈ, વા૦
 હોં હોં કરૈઅ મૃદંગ, ચંગ મધુકર સુરૈ, વા૦
 ઢોલક વાજૈ વીણુ, વાજૈ વલિ વાંસલી, વા૦
 ઇણુ પર ફાગ રમંત, ચિંતા ગઈ વાંસલી. વા૦ ૭૬

જિહાં ખેલૈ ગોવિંદ, ગોપી આવી તે તિહાં, વા૦
 લ્યાવો લ્યાવો ગોઠ, હિવૈ જસ્યો કિહાં, વા૦
 પાસૈ ઊભો નેમ, દીઠો ગોપી તિસૈ, વા૦
 સગલી આવી ચાલ, દેવરનૈ ઈમ હસૈ. વા૦
 સાંભલ દેવર ઘેવરં, સરિખો તું અછઈ, વા૦
 ગામમાં તાહરો જોર, કહી ન સકાંચ છે, વા૦
 હિવ આલ્યા અમ હાથ, જોર સ્યો તુમ તાણું, વા૦
 બોલૈ રૂકમણુ નારિ, સંતાવો મત ઘણું, વા૦ ૭૮

એ દેવર પૂજનીક, શીલ જિણુ આદર્યો, વા૦
 એ મોટો ગુણવંત, જિણૈ મન વસ કર્યો, વા૦
 જંબવતી કહૈ એમ નાર, નિરવાહણી, વા૦
 ખરો કઠન વ્યવહાર, નાર સંવાહણી. વા૦ ૭૯

એ કાયર છે નેમ કેમ, પૂરો પડે, વા૦
 જોડાવેડો તેણુ, કહો ને કિમ ગુડૈ, વા૦
 ગોપી મિલ ખે-ચ્યાર, નેમીસરનૈ કહઈ, વા૦
 તુમે પરણો ઇક નાર, કૃષ્ણ તે નિરવહૈ. વા૦ ૮૦

ઇશુ વાતે મુખ હાસ, નેમનૌ આવીઉ, વા૦
 ગોપી તાલી દેઈ, વિવાહ મનાવીયો, વા૦
 કાગ રમીનૌ સહુ, ઘર અપણે આવીયા, વા૦
 નેમ વિવાહની વાત, સાંભલિ મન ભાવીયા. વા૦ ૮૧
 એ ત્રીજી ઢાલ રસાલ, કહી કેશવ સહી, વા૦
 શિવાદેવી સાંભલિ વાત, હૈયા મૈ ગહગહી. વા૦ ૮૨

દહા

ઉગ્રસેન રાજન-સુતા, રાજમતી તસુ નામ,
 નેમ-વિવાહ મિલ્યો તિહાં, યાદવ હરજયા તામ. ૮૩
 અતિ આડંબર જાન સજિ, પરણુણ ચાલ્યા નેમ,
 રથ ઉપરિ બેઠા થકા, સારથીનૌ કહૈ એમ. ૮૪
 એ મંદિર ધવલિત સુધટ, કહેનો એ છે ગેહ,
 તખ સારથી હસનૌ કહૈ, તુમ સુસરાનો એહ. ૮૫
 આગલ જાતાં પેખીઉ, એ સુપાટકનો ઘાટ,
 કિણ કારણ એ બાપડા, આકંઠ કરે ઉચાટ. ૮૬
 સારથી કહૈ તુમ ગૌરવૈ, એ સહુ જીવ-સંહાર,
 તિણ એ સહુએ જીવડા, આકંઠ કરે પુકાર. ૮૭
 નેમ વિચારૈ મનનમૈ, ધિગ્ ધિગ્ એ સંસાર,
 પરણેવા મુઝ આખડી, પરહર ચાલ્યો નારિ. ૮૮
 રથ પાછો વાલ કરી, મન વૈરાગ વિચાર,
 કૃષ્ણાદિક સહુએ કહ્યો, મ કરો એહ વિચાર. ૮૯

ઢાલ ચોથી

નાંહનો નાહલો

રાજુલ સાંભલિ વાતડી રે, કરિવા લાગી દુઃખ,
 પિયુડૈ સ્યું કર્યો રે
 વિણ અપરાધે મુઝ તજ રે, કીધી કેમ કુરખખ પ્રિ. ૯૦
 સ્યો અવગુણ તે દેખનઈ રે, મુઝ સૌં ત્રાડ્યો નેહ, પ્રિ૦
 પ્રત પાલતાં દોહિલી રે, છેલે દાખ્યો છેહ. પ્રિ૦ ૯૧
 વિણ આધારઈ વેલડી રે, જલ-વિણ મછલી જેમ, પ્રિ૦
 તુત્ર વિણ હું તિમકિમ રહું રે, કહો હિવ કીજૈ કેમ. પ્રિ૦ ૯૩

પસૂઅ-પુકાર સુણી કરી રે, મુઝ છોડી નિરધાર રે, પ્રિં
 જીવ-દયા કહો કિહાં રહી, મુઝ આંખે આંસૂ-ધાર. પ્રિં ૯૩
 પ્રીત પનોતી પાલતાં રે, ખરો કઠન વ્યવહાર, પ્રિં
 લીધાં મૂંકી જે કરે રે, એ કાયર આચાર, પ્રિં ૯૪
 આસા પુરો મહારી રે, જેમ ટલે ઊવાટ, પ્રિં
 મહિર કરી પાછા વલો રે, ગોરી જોવે વાટ. પ્રિં ૯૫
 નમતા સું સહુ કો નમૈ રે, એમ કહૈ સહુ કોઈ, પ્રિં
 કીડી પર કટકી કિસી રે, નાહ વિચારી જોઈ. પ્રિં ૯૬
 સખી સહેલી ઇમ કહૈ રે, જાવા દે તું નેમ, પ્રિં
 અવર લલો પરણવિસ્ત્યાં રે, તેસું ખાંધે પ્રેમ. પ્રિં ૯૭
 રાગુલ કહૈ સખીઆં પ્રતૈ રે, એ સી કહુ છો વાત, પ્રિં
 હું મોહી ઇણ દેખનૈ રે, લેલી સાતે ધાત. પ્રિં ૯૮
 આઠ ભવાંની પ્રીતડી રે, નવમે દાખ્યો છેહ, પ્રિં
 મે જાણ્યો ઇમ નહી કરૈ રે, નિર્મોહી નિસનેહ પ્રિં ૯૯
 મોહવસૈ જે માનવી રે, જોલૈ આલ-પંપાલ, પ્રિં
 † મોહ જીપો ભવીયણ તુમ્હે, કહે કેશવ ચોથી ઢાલ પ્રિં ૧૦૦

દ્વહા સોરઠા

નેમ લણી સમઝાય, સગા-સણીજ સહુ મિલી,
 એ છોકરવાદ કહાય, રથ ફેરી પાછો વલો.
 નેમ કહૈ છે એમ, મહારે પરણેવો નહી,
 દુખ-ખંધણ છે પ્રેમ, હું દીખ્યા લેસ્યું સહી. ૧૦૨
 શ્રાવણ સુદિની છઠિ, નેમૈ સંયમ આદર્યો,
 દૂર-કરણ કર્મ અઠ, ધરમ ધ્યાન સુધો ધરૈ ૧૦૩
 પામ્યો કેવલ-નાણ, આસૂની અમાસવૈ,
 ઉતકૃષ્ટે ગુણ-ઠાણ, વંહું હું શ્રીનેમને. ૧૦૪

ઢાલ પાંચમી

આઅણુરા જોગી

શ્રીનેમીસરના ગુણ ગાવૈ, તેહ મનવંછિત સુખ પાવૈ રે,
 નેમ બ્રહ્મચારી,

૧. અત્રે ત્રીજા ચરણ તરીકે હસ્તપ્રતમાં વધારાની
 પંક્તિ નીચે મુજબ મળે છે - 'ધિગ ધિગ મોહની રે'

વિહાર કરંતા ગિરનાર આયા, તીરથ દેખી સુખ પાયા રે, ૧૦૫ ને૦
 સહસ પુરખ સોં દીક્ષા લીધી, જિણુ ઉત્તમ કરણી કીધી રે, ને૦
 રાગુલ મન વૈરાગ મૈ આણ્યો, તિણુ અધિર સંસારને બાણ્યો રે, ૧૦૬ ને૦
 પ્રભુ પાસે લીધી જિણુ દીક્ષા, વિધિ સુપાલી ગુરુ-શિખ્યા રે, ને૦
 ઝિરમિર ઝિરમર વરસૈ મેહ, જિહાં લીજૈ કોમલ દેહ રે. ૧૦૭ ને૦
 ચીર સુકાવૈ ગુફા મૈ આવી, તળ રહનેમનૈ મન ભાવી રે, ને૦
 ચિત ચૂકો રહનેમ જિવારૈ, રાગુલ ઉપદેશ દે તારૈ રે. ૧૦૮ ને૦
 સીલવતી એ રાગુલ રાણી, સોલ સતીઆં માહિ વખાણી રે, ને૦
 પિક-પહિલી તે પહુતી મુગતૈ, મુઝ બહિની દેખું જુગતૈ રે. ૧૦૯ ને૦
 મુઝનૈ પ્રીતમ પહિલી છોડી, જિણુ મોખ-વધૂ સો પ્રીત બેડી રે, ને૦
 તિણુ કારણ પહિલી હું બડું, તિહાં મનવંછિત સુખ પાઉ રે. ૧૧૦ ને૦
 જિણુ ભરમાયો વાલંભ મેરો, તેહનો રૂપ છે અધિકેરો રે, ને૦
 એ તો ઈહાં કિણુ કવિ ચતુરાર્થ, શિવ-પદવી રાગુલ પાઈ રે. ૧૧૧ ને૦
 વરસ સાતસૈ સંજમ પાલ્યો, જિણુ અપણો કુલ ઉજવાલ્યા રે, ને૦
 સહસ વરસનો પાલી આપ, ચો ધાતી-કરમ ખપાઈ રે. ૧૧૨ ને૦
 રાગુલ નેમ મુગતમૈ મિલીયા, દુખ-દોહગ સગલા ટલીઆ, ને૦
 પાપ થકી જેહના મન વલીયા, તે પામે નિત રંગરલીઆં રે. ૧૧૩ ને૦
 સંવર સતર એકાવન વરખૌ, કાગુણુ શ્રુદ્ધિ તેરસ હરખૌ રે, ને૦
 પાટણુ સહર સદા સુખદાઈ, એ ફાગ રચ્યો વરદાઈ રે. ૧૧૪ ને૦
 વાયક લાવન્યરતન પસાયા, કેશવ જિનના ગુણ ગાયા રે, ને૦
 ભણુચ્યૈ ગુણુચ્યૈ જે સાંભલચ્યૈ, તેહના મનવંછિત ફલચ્યૈ રે. ૧૧૫ ને૦

ઇતિશ્રી નેમનાથ ફાગ સંપૂર્ણમ્ શ્રીરસ્તુ